

LÅNORD I LATINET

Lars A. Larsson 1990

1. **Grekiska lån** uppträder redan hos de tidigaste författarna och sedan hela latiniteten igenom. Somliga ord behåller sin grekiska stavning, som theatrum, machina, colaphus 'slag, örfil' (ital. colpol, fra. coup, sv. kupp), graecizare 'leva i överflöd', medan andra latiniserats, som sporta 'korg', oliva, ancora 'ankare', poena 'straff', calamus 'skrivrör, penna', scaena 'scen'.

2. **Etruskiska lån.** Exempel på säkert identifierade ord är hister, histrio 'skådespelare', persona 'mask, roll, person', spurius 'född utom äktenksapet', satelles 'livvakt'. Intressant är att den etruskiske kungen Tarquinius Superbus skall ha varit den förste som omgav sig med livvakter, satellites.

3. Lån från andra indoeuropeiska italiska språk.

a) **Oskisk-umbriska lån.** Vid sidan av de oskisk-umbriska lånorden föreligger ofta de etymologiskt motsvarande latinska orden, ibland med viss betydelseskillnad.

<u>oskisk-umbriska</u>	<u>latin</u>	<u>betydelse</u>
rufus	ruber	röd
sifilare	sibilare	väsa, vissla
popina	coquina	kök
olus	holus	grönsak
aedus	haedus	killning
bos	-- (skulle på latin varit * vos)	oxe

Ordparet popina – coquina exemplifierar det oskisk-umbriska p som svarar mot det latinska c/qu, jfr Pompeius – quinque (och det latinska namnet Quintus).

b) **Sabelliska lån.** I sabelliskan övergick d i vissa ställningar till l, vilket get ordpar som

<u>sabelliska</u>	<u>latin</u>	<u>betydelse</u>
lautia	dautia	underhåll
olere	odor	lukt
lacrima	fornlatin: dacruma	tår (jfr grek. δάκρυ)

Dessutom levir 'svåger', som inte har någon latinsk motsvarighet, jfr grek. δαίρη < *δαιρήρ f f malus 'mast' > *masdos, jfr ty. Mast, sv. mast.

4) **Keltiska lån.** Från olika keltiska språk har bl.a. inlånats ett antal beteckningar på vagnar:

Tvåhjuliga vagnarFyrhjuliga vagnar

benna

carrus (sv. kärra, eng. car)

cartpentum

petorritum = lat. quattuor rotae

cisium

raeda

essedum

ploxemum 'vagnskorg'

pilentum

plaustrum, plostrum

Dessutom t.ex. mannus 'ponny', cerevisia 'öl', braciae 'långa, vida byxor', battuere 'slå, bulta, slåss';

basium 'kyss' (om detta inte är ett oskiskt-umbriskt ord).

5) **Germanska lån.** Medan latinet berikade germanernas språk med uppskattningsvis 550 lånord före romerska rikets upplösning, är de tidiga germanska lånorden i latinet mycket sparsamt förekommande.

Bland dem märks t.ex. namnen på några exotiska djur:

urus

'uroxe', ty. Auerochs, eng. aurochs; första stavelsen betyder kanske 'skog' och föreligger sannolikt i sv. 'orre' och ty. Aueerhahn 'tjäder'.

alcis

'älg', den latinska formen återger det germanska *alχiz.

taxo

'grävling', jfr ty. Dachs, sv. tax (ellips för taxhund).

Dessutom några andra ord:

framea

'sojut', enl. Tacitus ett av romarna fruktat germanskt vapen.

glaesum

'bärnsten', besläktat med sv. glas.

ganta

'gås'

sapo

enl. Plinius d.ä. 'smink', etymologiskt detsamma som sv. såpa, besläktat med latinets sebum 'talg'.